

O'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishda fortepiano ta'limining o'rni

Madina Zokirovna Islomova
Buxoro davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Forteplano - bolg'acha bilan torlarni urib ovoz chiqaradigan klaviaturali asbob. U keng assortimenti va akkordlarni erkin ishlab chiqarish qobiliyati bilan ajralib turadi. Bu keng tarqalgan musiqa asbobidir. Forteplano chalish uchun ko'plab tafsilotlarni yodlash kerak: notalar, akkordlar, ritmlar va dinamik nuanslar. Muntazam musiqa amaliyoti miyani rag'batlantiradi, qisqa muddatli va uzoq muddatli xotirani yaxshilaydi. Musiqa maktabida o'qish musiqalilik, musiqali eshitish qobiliyati, ritm tuyg'usi, musiqiy xotira va qabul qilish qobiliyatini, empatiya qobiliyatini, obrazli va assotsiativ fikrlashni, pianino chalishning texnik usullarini egallashga o'rgatadi.

Kalit so'zlar: forteplano chalish, musiqachi, texnik usullar, miya faoliyati, musiqa maktabi, qisqa, uzoq muddatli xotira, klaviaturali asbob, musiqa amaliyoti

The role of piano education in the development of independent creative thinking in students

Madina Zakirovna Islomova
Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract: Piano is a keyboard instrument that produces sound by striking the strings with hammers. It is distinguished by a wide range and the ability to freely produce chords. This is a widespread musical instrument. To play the piano, you need to memorize many details: notes, chords, rhythms and dynamic nuances. Regular musical practice stimulates the brain, improves short-term and long-term memory. Studying at a music school teaches musicality, musical hearing, a sense of rhythm, musical memory and perception, empathy, figurative and associative thinking, and mastering technical methods of playing the piano.

Keywords: playing the piano, musician, technical methods, brain activity, music school, short, long-term memory, keyboard instrument, musical practice

Kirish. Zamonaviy musiqa ta'limi jarayoni o'quvchining nafaqat texnik malakasini, balki ijodiy tafakkurini ham rivojlantirishni talab etadi. Ayniqsa, fortepiano ta'limi - musiqiy tafakkur, hissiy sezgi va motor koordinatsiyaning

uyg'unligini ta'minlovchi murakkab psixofiziologik jarayondir. Bugungi kunda musiqiy pedagogika neyrofan yutuqlari bilan boyitilib, o'qitish jarayoniga neyropedagogik yondashuvni tatbiq etish zarurati ortib bormoqda.

Bir necha yil fortepiano chalishni o'tkazgan bolalar tengdoshlariga qaraganda yigirma foiz ko'proq so'zlarni eslay olishdi. Bundan tashqari, bolalik chog'idagi musiqachilar keyingi hayotlarida nutq va ma'ruzalardagi ma'lumotlarni yaxshiroq saqlab qolishadi. fortepiano - bolg'acha bilan torlarni urib ovoz chiqaradigan klaviaturali asbob. U keng assortimenti va akkordlarni erkin ishlab chiqarish qobiliyati bilan ajralib turadi. Bu keng tarqalgan musiqa asbobidir. Forteplano chalish uchun ko'plab tafsilotlarni yodlash kerak: notalar, akkordlar, ritmlar va dinamik nuanslar. Muntazam musiqa amaliyoti miyani rag'batlantiradi, qisqa muddatli va uzoq muddatli xotirani yaxshilaydi. Musiqa maktabida o'qish musiqalilik, musiqali eshitish qobiliyati, ritm tuyg'usi, musiqiy xotira va qabul qilish qobiliyatini, empatiya qobiliyatini, obrazli va assotsiativ fikrlashni, pianino chalishning texnik usullarini egallashga o'rgatadi.

Mazkur tadqiqotda fortepiano ta'limi jarayonida o'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishga neyropedagogik yondashuv nuqtai nazaridan tahliliy yondashuv ishlab chiqilgan. Tadqiqotda musiqiy faoliyatning neyropsixologik mexanizmlari - diqqat, idrok, xotira, hissiy tajriba va motor koordinatsiya - o'quvchining ijodiy tafakkuri shakllanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganiladi. Shuningdek, fortepiano mashg'ulotlarini neyrofaol metodlar asosida tashkil etish, multimodal sensor stimullar orqali musiqiy tafakkurni faollashtirish, miyada yaratuvchanlik bilan bog'liq neyron tarmoqlarning faollashuvi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida fortepiano ta'limi uchun "Neyroijodiy modulli model" ishlab chiqilgan bo'lib, u o'quvchilarda mustaqil, emotsional va intellektual musiqiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi.

Neyropedagogika - bu o'qitish va o'rganish jarayonida miya faoliyatining qonuniyatlarini hisobga oluvchi yangi ilmiy yo'nalishdir. U musiqiy ta'limda o'quvchining individual neyron imkoniyatlarini, idrok, xotira, diqqat va emotsional holatlarini tahlil qilish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Forteplano darslarida ijodiy fikrlashni rivojlantirish nafaqat o'quvchining musiqiy tasavvurlari va improvizatsion qobiliyatini shakllantiradi, balki uning neyropsixologik faolligini ham kuchaytiradi. Miya faoliyatining ikki yarimshari o'rtasidagi muvozanat ijodiy jarayonning asosi hisoblanadi. Shu bois, fortepiano mashg'ulotlari jarayonida neyropedagogik usullarni qo'llash o'quvchilarda yangi g'oyalar yaratish, musiqani his qilish va mustaqil ifoda etish qobiliyatini faollashtiradi.

1-bob. Forteplano ta'limining neyropsixologik va pedagogik asoslari

Forteplano chalish inson miyasi uchun eng murakkab faoliyatlardan biridir. U bir vaqtning o'zida eshituv, ko'rish, motorika, xotira, emotsiya va tafakkur jarayonlarini

faollashtiradi. Neyropsixologik nuqtai nazardan bu faoliyatda prefrontal korteks (tahlil va qaror qabul qilish markazi), motor korteks (harakatni boshqaruvchi soha) va temporal korteks (musiqiy idrok va eshituv markazi) faol ishtirok etadi.

Fortepiano o'rganish jarayonida ikki qo'lning mustaqil harakati miya yarimsharlari o'rtasidagi neyron aloqalarni mustahkamlaydi. Shu orqali neyroplastiklik - ya'ni miyaning yangi tajribaga moslashish qobiliyati faollashadi. Musiqiy harakatlar, ritm va ohangni uyg'un bajarish orqali o'quvchining kognitiv salohiyati kengayadi.

Pedagogik jihatdan fortepiano ta'limi o'quvchilarda:

- diqqatni jamlash,
- mantiqiy ketma-ketlikni his qilish,
- xotirani faollashtirish,
- emotsional ifoda topish,
- ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shu sababli neyropsixologiya bilan uyg'unlashtirilgan fortepiano ta'limi faqat musiqiy emas, balki umumiy intellektual o'sishga ham xizmat qiladi.

1.1. Fortepiano o'qitishda hissiy-intellektual integratsiya

Ijodiy fikrlash jarayonida emotsiyalar markaziy o'ringa ega. O'quvchi musiqa orqali o'z his-tuyg'ularini ifoda etgan sari, uning limbik tizimi (hissiy markaz) va prefrontal korteksi (mantiqiy tahlil) o'rtasidagi aloqalar mustahkamlanadi. Bu esa ijodiy jarayonning asosi bo'lgan "emotsional aql"ni shakllantiradi.

Fortepiano darslarida bu integratsiyani quyidagi usullar yordamida qo'llab-quvvatlash mumkin:

- musiqa tinglash orqali hissiy rezonansni faollashtirish;
- improvizatsiya mashqlarini qo'llash;
- ijro davomida musiqa mazmuni haqida suhbat tashkil etish.

1.2. Neyropedagogik tamoyillar

Fortepiano ta'limida quyidagi neyropedagogik tamoyillar muhim:

1. Individual neyron ritmni hisobga olish - har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish tezligi bor.

2. Sensor integratsiya - eshitish, ko'rish, harakat va sezgi uyg'unligini ta'minlash.

3. Motivatsion neyron faollikni rag'batlantirish - musiqani "ijodiy mukofot" sifatida his etish.

4. Reflektiv fikrlashni rivojlantirish - ijrodan so'ng o'z ijodiy qarorini tahlil qilish.

Bu tamoyillar o'quvchilarda musiqani nafaqat chalish, balki tuyish va anglash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2-bob. Neyropedagogik yondashuvning fortepiano ta'limiga tatbiqi

Neyropedagogik yondashuv musiqiy o'qitishda miyaning faol ishlash tamoyillariga asoslanadi. Bu yondashuv o'quvchining kognitiv yuklamasini

balanslashtirish, ijodiy motivatsiyani saqlash va diqqatni samarali boshqarish imkonini beradi.

2.1. Multisensor o'rganish muhiti

Fortepiano darslarida multisensor yondashuv quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

- Vizual stimullar: notani ko'rish, qo'l harakatlarini kuzatish.
- Audial stimullar: tovush, intonatsiya, ritmni eshitish.
- Kinestetik stimullar: barmoqlarning bosimi va harakat amplitudasi.

Masalan, o'quvchi yangi asarni o'rganayotganda u nafaqat nota belgilari, balki tovush to'liqlinining emotsional rangini ham idrok etadi. Bu idrok tizimlari o'rtasidagi bog'lanishlar neyron darajada mustahkamlanib, ijodiy fikrlashni faollashtiradi.

2.2. Neyrofaol mashqlar

Fortepiano mashg'ulotlarida quyidagi neyrofaol mashqlar samarali:

“Ko'z-qo'l koordinatsiyasi” mashqlari (vizual va motor tizimlar o'rtasida sinxronlikni ta'minlaydi);

Ritmik kontrast mashqlari (miyaning ikkala yarimsharini muvozanatga keltiradi);

Improvizatsion dialoglar (ijodiy refleksiyaning rivojlantiradi);

“Eshitib tahlil qilish” mashqlari (musiqiy idrok va tafakkur o'rtasidagi aloqani mustahkamlaydi).

Bu mashqlar nafaqat texnik malaka, balki o'quvchining ichki musiqiy tafakkurini ham shakllantiradi.

2.3. O'qituvchi faoliyatida neyropedagogik ro'l

O'qituvchi fortepiano ta'limida neyroregulyator rolini bajaradi. U o'quvchining diqqat ritmini, emotsional holatini va kognitiv yuklamasini nazorat qiladi. Neyropedagogik dars jarayonida o'qituvchi:

- o'quvchining miyaning “faol” va “dam olayotgan” holatlarini kuzatadi;
- ijodiy jarayonni stresssiz muhitda tashkil etadi;
- o'quvchining ijodiy qarorlarini rag'batlantiradi.

Bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro neyrofeedback tizimini yaratadi.

3-bob. O'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning neyroijodiy modeli

3.1. Modelning umumiy tuzilmasi

Tadqiqot natijalariga asoslanib, fortepiano ta'limida “Neyroijodiy modulli model” ishlab chiqiladi. U quyidagi uchta asosiy moduldan iborat:

1. Idrok-motor integratsiya moduli - eshitish, ko'rish va harakatni uyg'unlashtirish orqali musiqiy fikrni shakllantirish.

2. Emotsional rezonans moduli - hissiy tajribani musiqiy ifoda bilan bog'lash.

3. Refleksiv tafakkur moduli - o'z ijrosini tahlil qilish va yangi yechimlar topish.

3.2. Amaliy tatbiq mexanizmlari

Har bir modulga mos metodik yondashuvlar:

- Idrok-motor moduli: o'quvchi asarni ko'z bilan kuzatib, barmoqlar harakatini sinxronlashtiradi;
- Emotsional rezonans moduli: asarning mazmuni bo'yicha suhbat, improvizatsion mashg'ulotlar;
- Refleksiv modul: ijrodan so'ng tahlil, muhokama, muqobil ifoda variantlarini izlash.

Bu jarayonlar o'quvchining yaratuvchanlik darajasini oshiradi, musiqiy tafakkurini erkin va mustaqil qiladi.

3.3. Neyrodiagnostika va natijalar

Tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatdiki, neyropedagogik yondashuv asosida o'qitilgan o'quvchilarda:

- diqqatni jamlash qobiliyati 30-35% ga oshgan;
- musiqiy improvizatsiya ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan;
- hissiy barqarorlik va motivatsiya darajasi ortgan.

Bu natijalar neyroijodiy modelning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa. Fortepiano ta'limi o'quvchilarda ijodiy tafakkurni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Neyropedagogik yondashuv bu jarayonni ilmiy asosda yo'lga qo'yishga imkon beradi. U miyaning neyron tuzilmasi, sensor tizimlar va hissiy-intellektual jarayonlarni uyg'un boshqarish orqali o'quvchining ijodiy salohiyatini ochadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, neyropedagogik yondashuv asosida tashkil etilgan fortepiano darslari o'quvchining musiqiy tafakkurini chuqurlashtiradi, mustaqil qaror qabul qilish va o'zini ifoda etish qobiliyatini kuchaytiradi.

Shunday qilib, fortepiano ta'limining neyropedagogik asoslarini o'rganish nafaqat musiqiy ijrochilikni, balki o'quvchining kognitiv-emotsional va shaxsiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Bu yondashuv kelajakdagi ijodkor avlodni tarbiyalashda ilmiy asoslangan innovatsion metod sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34
2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945
3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56
4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362

5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использовании методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120

6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031

7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150

8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and education 3 (5), 1326-1331

9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555

10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. Scientific progress 2 (4), 370-374

11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101

12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучения в общеобразовательной школе. Scientific progress 2 (4), 114-118

13. КБ Холиков. Необходимые знания в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957

14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037

15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025

16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. Academy, 57-59

17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. Scientific progress 2 (3), 1013-1018

18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. Science and Education 4 (7), 384-389

19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендаций в вузе по сфере музыкальной культуре. Science and Education 4 (4), 921-927

20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. *Science and Education* 4 (2), 1069-1075
24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. *Science and Education* 4 (3), 545-551
25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 380-385
26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. *Scientific progress* 2 (4), 108-113
27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. *Scientific progress* 2 (3), 1032-1037
28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. *Science and Education* 4 (7), 345-349
29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. *Science and Education* 6 (1), 21-27
30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал *Scientific progress* 2, 955-960